

Cyflwynwyd yr ymateb hwn i'r [Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg](#) ar gyfer yr ymchwiliad: [A oes gan blant a phobl ifanc anabl fynediad cyfartal at addysg a gofal plant?](#)

This response was submitted to the [Children, Young People and Education Committee](#) for the inquiry: [Do disabled children and young people have equal access to education and childcare?](#)

AEC 51

Ymateb gan: Mudiad Meithrin

Response from: Mudiad Meithrin

Mae Mudiad Meithrin yn gymdeithas wirfoddol genedlaethol o Gylchoedd Meithrin, cylchoedd Ti a Fi, gofal cofleidiol a meithrinfeydd dydd Cymraeg. Ein nod yw creu siaradwyr Cymraeg newydd, ymgyrchu dros ofal ac addysg Cymraeg i bob plentyn, cefnogi ein haelodau a chynllunio'n strategol i ddatblygu gwasanaethau newydd.

Ers 1971 rydym wedi tyfu'n aruthrol. Erbyn heddiw mae tua 1000 o Gylchoedd Meithrin, Cylchoedd Ti a Fi, grwpiau 'Cymraeg i Blant', sesiynau 'Clwb Cwtsh' a Meithrinfeydd dan faner y Mudiad Meithrin sydd yn darparu profiadau blynyddoedd cynnar i tua 22,000 o blant bob wythnos.

Rydyn ni wedi cymhwyso dros 3500 o unigolion yn uniongyrchol i'n gweithlu cyfrwng Cymraeg gyda chymwysterau Gofal Plant, a hynny drwy ein Cynllun Hyfforddi Cenedlaethol a'r Cynllun Ysgolion Cam wrth Gam. Mae'r Mudiad yn ganolfan wedi ei hachredu a'i hadnabod gan WJEC a City and Guilds yn ogystal â CACHE ar gyfer darparu yr ystod lawn o gymwysterau ôl-14 ac ôl-16.

Hefyd, rydym yn gweithio'n agos iawn gyda rhieni er mwyn darparu cymorth a chynghor i'w galluogi i ddatblygu a chefnogi gwaith y cylchoedd yn y cartref, trosglwyddo'r Gymraeg i'w plant neu ddechrau dysgu Cymraeg. Rydym yn elusen gofrestrdig sy'n cyflogi dros 200 o bobl yn genedlaethol, gyda 2000 ychwanegol yn gweithio yn y Cylchoedd a'r meithrinfeydd. Cefnogir y cylchoedd gan rwydwaith cenedlaethol o staff proffesiynol sy'n eu cynghori ar amrediad o faterion er enghraifft cefnogaeth fusnes, cymwysterau a recriwtio staff, hybu arfer da, hyfforddiant staff a chyd-weithio ag Awdurdodau Lleol.

Cyflwyniad

Mae Mudiad Meithrin yn croesawu'r cyfle i ymateb i ymgyngoriad amserol hwn gan y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg Senedd Cymru. Bu dwy flynedd ers i'r Cod Anghenion Dysgu Ychwanegol (ADY) ddod i rym sy'n gosod dyletswydd ar leoliadau meithrin a ariennir nas cynhelir (fel Cylchoedd Meithrin) i gefnogi

Awdurdodau Lleol yn eu dyletswydd i adnabod plant ag ADY a chynnal Cynllun Datblygu Unigol ar gyfer y plentyn hwnnw.¹ Digwyddodd hyn mewn cyfnod o gyni ariannol sy'n parhau, ac yn debygol o waethygu, ac mae cwtogi ariannol wedi cael effaith uniongyrchol ar hawliau plant anabl a niwrowahanol ledled Cymru, ac yn benodol eu mynediad i ofal plant ac addysg. Gwyddom hefyd fod oedolion a phlant ag anghenion ychwanegol yn fwy tebygol o fyw mewn tlodi, felly rhaid i hynny fod yn ystyriaeth ganolog wrth edrych ar ffactorau a all rwystro neu amharu ar fynediad teg i ofal plant ac addysg: Mae teuluoedd gyda phlant anabl yn llawer mwy tebygol o fyw mewn tlodi.²

Mae Mudiad Meithrin wedi ymrwymo'n llwyr i'r egwyddor o roi mynediad teg i bob plentyn i ofal plant ac addysg, a'r egwyddor o gynllunio gan roi'r plentyn yn y canol, ac adlewyrchir hynny ym Mholisi Derbyn, Polisi Cydraddoldeb ac Amrywiaeth a Pholisi Cynhwysiant a Chyfle Cyfartal Cylchoedd Meithrin a meithrinfeydd dydd sy'n aelodau Mudiad Meithrin. Mae 'Cylch i Bawb' yn adnodd hyfforddiant a rhestr adnoddau sy'n helpu cylchoedd i ystyried cynhwysiant ym mhob agwedd o'r lleoliad, a chyflwyno amrywiaeth Cymru i blant bach. Darpara AcadeMi, adran hyfforddiant Mudiad Meithrin, sesiynau hyfforddi amrywiol ym maes ADY ac anabledau, ac mae rhwydwaith Cymru gyfan o Gydlynnyddion i gefnogi'r Cylchoedd gyda chynghor ac arweiniad ar holl agweddau o fywyd y lleoliad.

Er mwyn cael darlun o'r sefyllfa gyfredol o ran cynnig mynediad teg i addysg, fe rannodd Mudiad Meithrin holiadur wedi ei deilwra ar gyfer tair cynulleidfa wahanol:

- Rhieni a gofalwyr plant anabl a niwrowahanol
- Lleoliadau – Cylchoedd Meithrin a Meithrinfeydd Dydd
- Staff cefnogi Mudiad Meithrin wedi eu lleoli ar draws Cymru

Cafodd yr ymateb i'r ymgynghoriad hwn ei seilio'n bennaf ar eu hymatebion hwy.

Hefyd, edrychwyd ar dri set o ddata i graffu pa wybodaeth berthnasol i'r ymgynghoriad a allent eu cynnig:

- Casgliad data blynyddol Mudiad Meithrin o'r niferoedd o blant ag anghenion ychwanegol mewn Cylchoedd Meithrin
- Data ADY o gasgliad SASS Arolygaeth Gofal Cymru a ddarparwyd i Cwlwm gan Lywodraeth Cymru

Cyfrifiad Ysgolion Blynyddol ar Lefel Disgyblion (CYBLD)

¹ Y Cod Anghenion Dysgu Ychwanegol (2021) <https://www.llyw.cymru/y-cod-anghenion-dysgu-ychwanegol>

² Tlodi incwm cymharol: Ebrill 2021 i Fawrth 2022: [Tlodi incwm cymharol: Ebrill 2021 i Fawrth 2022 | LLYW.CYMRU](#)

Rydym wedi rhannu ein hymateb i'r adrannau isod:

1. Mynediad at bob rhan o ddarpariaeth gofal plant ac addysg
2. Heriau sy'n wynebu lleoliadau fel Cylchoedd a meithrinfeydd
3. Cod Anghenion Dysgu Ychwanegol (ADY)
4. Cefnogaeth trwy gyfrwng y Gymraeg
5. Prif alwadau

Bydd is-benawdau yn cyflwyno'r prif ystyriaethau yn y prif adrannau hyn.

Adran 1: Mynediad at bob rhan o ddarpariaeth gofal plant ac addysg

Bydd yr adran hon yn canolbwyntio'n bennaf ar ein dealltwriaeth o brofiad plant a'u rhieni/gofalwyr o ofal plant ac addysg nas cynhelir. Fel a nodwyd uchod, mae gan bob Cylch Meithrin a meithrinfa bolisiau sy'n ymrwymo'r lleoliadau i groesawu pob plentyn a'i bod yn ofynnol iddynt wneud addasiadau rhesymol yn unol â Deddf Cydraddoldeb 2010 wrth dderbyn plant anabl neu blant ag unrhyw fath o anhawster.

Roedd y rhan fwyaf o'r ymatebion i'n holiadur i rieni a gofalwyr yn fodlon fod eu plentyn anabl neu niwrowahanol yn cael mynediad at bob rhan o'r ddarpariaeth. Dyma rai dyfyniadau o'r holiadur:

'Staff gwych a profiadau arbennig'

'All indoor and areas are accessible, activities are planned and suitable, quiet areas available'

'Mi gafwyd cyfarfod cynllunio i sicrhau nad oedd fy merch yn cael ei thrin yn wahanol ac i sicrhau fod pob math o gefnogaeth yn ei le ar ei chyfer.'

'My son was included in all activities, trips, games, etc.'

O'r atebion a dderbyniwyd gan rieni neu ofalwyr i blant anabl neu niwrowahanol, roedd 50% o'r ymatebwyr wedi rhoi'r sgôr uchaf i'r profiad a gawsant, sef eu bod yn credu i'w plentyn gael mynediad at bob rhan o'r ddarpariaeth. Roedd 31.81% o'r ymatebwyr wedi rhoi'r sgôr isel sy'n golygu nad oeddent yn credu eu bod wedi derbyn mynediad at bob rhan o'r ddarpariaeth (roedd y gweddill wedi sgorio rhywle yn y canol.

Isod, amlinellir y prif resymau pam nad oedd rhieni a gofalwyr yn credu bod eu plentyn wedi cael mynediad llawn Cylch Meithrin.

Diffyg staff

Y prif reswm a nodwyd gan rieni oedd diffyg staff, ac ategir hyn gan yr ymateb i holiadur ymysg staff sy'n nodi prinder staff fel y prif ffactor os yw plentyn yn cael ei eithrio.

Adroddodd un rhiant bod ei phlentyn anabl wedi derbyn gofal plant gynhwysol o'r radd flaenaf mewn un Cylch Meithrin, ond bu i'r teulu symud i ardal arall ac i Gylch Meithrin gwahanol ar safle ysgol yn yr ardal newydd. Llwyddodd y Cylch i recriwtio aelod o staff ar ôl derbyn nawdd ar gyfer dwylo ychwanegol, ond os nad oedd yr aelod o staff ar gael, nid oedd modd i'r plentyn fynychu:

'Due to lack of staff at Cylch Meithrin ***, my son was excluded for one whole cylch week and 1 day between April 2023 and the end of summer term.'

Cytunai sawl ymateb arall mai niferoedd staff oedd y rheswm pam nad oedd modd i'w plentyn fynychu'r lleoliad yr un mor rheolaidd â phlant eraill:

'Not enough staff, staff calling in sick, unable to open all day for them. Not consistent for their routine.'

Gall yr anghysondeb yma gael effaith ar y plentyn a'u datblygiad. Nododd y rhiant cyntaf a ddyfynnwyd bod ei mab 4 oed eisoes yn sylwi ei fod yn cael ei drin yn wahanol. Bydd yr anghysondeb yn achosi problemau i rieni/gofalwyr sy'n gweithio hefyd.

Aros am gyllid

Un o'r rhesymau mwyaf cyffredin a roddwyd am y diffyg staff oedd nad oedd cyllid ar gael gan yr Awdurdod Lleol, neu bod rhaid aros i weld a oedd cyllid ar gael. Yn ôl egwyddorion y Ddeddf Anghenion Dysgu Ychwanegol, mae angen rhoi'r plentyn yn y canol a chynllunio yn ôl ei anghenion, ac felly ni fydd angen cyllid ar gyfer dwylo ychwanegol ym mhob achos gan fod pawb yn wahanol. Serch hynny, mae'n ymddangos o'r ymatebion fod aros am sicrwydd o gyllid yn eithrio'r plant sydd ei angen ar hyn o bryd:

'Waiting to find out after the CDT meeting also waiting on outreach funding.'

'We are awaiting funding to be allocated for a 1:1 support, so that there is an adult to support our daughter by carrying her portable oxygen cylinder.'

'Waiting on a CDT meeting; my child was 2 in July but we don't have a start date for cylch because they want to check the support will be in place for him.'

Mae aros i glywed a oes cyllid ar gael yn effeithio ar hawl plant anabl neu niwrowahanol i gael gofal plant ac addysg. Bydd yr ansicrwydd hefyd yn effeithio ar allu'r rhieni/gofalwyr i gynllunio eu bywydau ac i sicrhau fod eu plant yn elwa ar gyfleon chwarae ac addysg blynyddoedd cynnar.

Byddwn yn trafod materion staffio a chyllid o safbwynt y lleoliad ymhellach yn yr adran nesaf.

Gwyliau ysgol

Yn yr ymateb i'r holiadur ar gyfer rhieni a gofalwyr, cododd mater o gyllid yn ystod gwyliau fel un peth penodol a oedd yn rhwystro plant anabl a niwrowahanol rhag cael mynediad teg i ofal plant ac addysg. Dywedodd un rhiant mewn cyfweiliad ffôn fod amser gwyliau yn 'amser anodd iawn' a bod cyllid am ofal plant ar gyfer ei merch ag anghenion dwys wedi ei dorri yn gynharach yn 2023. Golygai hyn ei bod fel mam sengl yn wynebu wythnosau heb doriad o ofalu am ei merch, a'i bod wedi cael effaith andwyol ar ei iechyd meddwl.

Yn ôl un rhiant, help i gael mynediad i *respite* fyddai un o'r pethau mwyaf y gellir ei wneud i'w cefnogi fel teulu yn ystod y gwyliau, ond rhaid iddyn nhw ariannu a threfnu hyn eu hunain:

'Dydyn ni ddim yn gymwys am [*respite*] chwaith ac yn gorfod talu ffrind i'r teulu i wneud hyn i ni. Mae'r gwyliau yn hunllef. Mae angen mwy o help a chefnogaeth. Mae e'n costio'n ddrud i ni. Mae ein mab gymaint drutach na phlant eraill felly rhaid i ni barhau i weithio ar ychydig iawn o gwsg ac ychydig iawn o hoe er mwyn ariannu yr anghenion ychwanegol. Mae'n unig ac rydym wedi ymlâdd.'

Mae pryder gwirioneddol ymhlith rhieni a gofalwyr y bydd cwtogi pellach ar y gwasanaethau a'r gefnogaeth fydd ar gael yn ystod gwyliau ysgol.

Addasrwydd lleoliad a gweithgareddau

Mae Cylchoedd Meithrin wedi eu lleoli mewn amrywiaeth o lefydd – o adeiladau pwrpasol lle mae cartref parhaol gan y cylch i neuaddau lle mae'n rhaid clirio adnoddau'r Cylch ar ddiwedd bob sesiwn. O'r ymatebion a ddaeth i law, nid oedd sylwadau penodol am amgylchedd ffisegol, ac roedd sawl sylw yn canmol hygyrchedd a mynediad hawdd i adnoddau i bob plentyn.

Teimlai rhieni a gofalwyr bod plant anabl neu niwrowahanol yn fwy tebygol o gael eu heithrio o dripiâu nag unrhyw weithgaredd arall:

'Every trip they've had, my daughter didn't get a chance to go on because of her disabilities. There were never enough staff to take her even though she has a 1:1'

'Excluded from walks. All activities that he struggles with are planned for the day he is off.'

Nid yw'r enghreifftiau hyn yn amlygu arfer dda o addasu gweithgareddau i fod yn addas i bob plentyn. Gwyddom fod pob plentyn mewn lleoliad yn elwa pan fod cynhwysiant go iawn ar waith, ac mae'n bryder pa negeseuon sy'n cael eu gyfleu i blant eraill y lleoliad os nad yw eu ffrindiau anabl neu niwrowahanol yn cael cymryd rhan yn yr un gweithgareddau â nhw.

Hyfforddiant:

Roedd diffyg hyfforddiant ac arbenigedd yn ffactor fawr a oedd wedi cyfrannu at brofiad negyddol rhai rhieni a gofalwyr. Yn ymatebion ymarferwyr i'r holiadur a anfonwyd atyn nhw, nodâ nifer ohonynt nad oes hyfforddiant addas neu'r hyfforddiant maent yn chwilio amdano ar gael yn aml iawn. Galwant hefyd am fwy o gyngor ac arweiniad gan arbenigwyr wrth geisio cynnig cefnogaeth i blentyn unigol (ceir trafodaeth lawn ynglŷn â hyn yn Adran 2).

Ymhlith enghreifftiau gwaethaf rhieni a gofalwyr y mae:

- Diffyg dealltwriaeth sut i gefnogi plentyn er bod cyllid wedi ei gynnig
- Diffyg dealltwriaeth o'r gwahaniaethau rhwng cyflyrau gwahanol
- Gwell deialog â rhieni a gofalwyr – angen cryfhau pontio rhwng y cartref a'r lleoliad
- Yr angen am barodrwydd i roi cynlluniau a chynghor arbenigwyr ar waith yn y lleoliad
- Diffyg darpariaeth anghenion dwys

Pwysleisiwn mai lleiafrif yr ymatebion a gododd y pwyntiau uchod, ond bydd Mudiad Meithrin yn awyddus i ddeall mwy am y canfyddiadau hyn a sut gallwn gefnogi ymarferwyr i uwch-sgilio am chynyddu eu dealltwriaeth ynghylch darparu gwasanaeth gyflawn i blant anabl a niwrowahanol.

Dywedodd un rhiant eu bod wedi cael croeso mewn Cylch Meithrin, ond nid oedd parodrwydd y cylch i dderbyn y plentyn yn golygu mai'r lleoliad hwnnw oedd y gofal a oedd fwyaf addas i'r plentyn – bu'n amhosib i'r plentyn dan sylw gael y gofal arbenigol drwy gyfrwng y Gymraeg:

'Aeth fy mab i Gylch Meithrin brif ffrwd lle roedd ganddo un i un. Dwi ddim yn meddwl ei fod yn gwneud braidd dim gweithgareddau gyda'r plant eraill. Doedd dim PECS yno na digon o ofod iddo nac arbenigedd. Arferem deithio o *** i *** ddwywaith yr wythnos i fynychu meithrinfa Saesneg gydag arbenigedd ASD.'

Mae profiad y rhiant yn pwyntio at ddiffyg gofal arbenigol trwy gyfrwng y Gymraeg yn benodol, felly mae angen gwell cynllunio er mwyn ymateb i anghenion plant trwy gyfrwng iaith y teulu. Meddai'r un rhiant:

'Does dim darpariaeth blynyddoedd Cynnar digonol yn ***. Mae angen meithrinfa arbennig i blant gydag ASD, a hynny yn Gymraeg. Gwellodd pethe yn sylweddol pan aeth i ysgol gydag uned arbenigol. Does dim cyfleon chwarae na grwpiau Gymraeg eu hiaith yn *** na chyfle i gymdeithasu gyda theuluoedd Gymraeg. Mae'r gwasanaeth iaith a lleferydd yn ofnadwy o wael.'

Ychwanegodd y rhiant bod ei phlentyn bellach 'wedi ei ryddhau o'r gwasanaeth iaith a lleferydd er nad yw fy mab yn siarad gair'.

Gwahaniaethu yn seiliedig ar anabledd a'i effaith

Dywedodd 39.13% o'r rhieni neu ofalwyr a atebodd holiadur Mudiad eu bod yn credu eu bod wedi profi gwahaniaethu ar sail anabledd.

Mae'r lefel o ddewis o leoliadau yn is i blant anabl neu niwrowahanol, ac mae rhieni yn teimlo eu bod yn gorfod gweithio'n galed i gael y wybodaeth sydd angen arnynt, yn ogystal â dod o hyd i le addas sy'n bodloni anghenion y plentyn. Adroddodd un rhiant am y trafferth a gafodd i ddod o hyd i leoliad a fyddai'n derbyn ei phlentyn:

'Before my son started at Cylch Meithrin... I tried to get him into 3 other nurseries. All of them had spaces available until they discovered that my son had a disability and they would need an extra member of staff / support staff for some of the week. I was told on one occasion that 'it wasn't worth their setting hiring another member of staff for my son for less than an academic year'. Most nurseries I've approached seem to be unaware of disability rights and have no problem making myself and my son feel like a burden.'

Yn amlwg, nid yw'n dderbyniol fod y rhiant a'r plentyn yn teimlo fel bwrddwr wrth geisio cael lle mewn meithrinfa. Roedd y plentyn penodol hwn angen aelod penodol o staff i'w oruchwylio oherwydd anabledd corfforol. O gofio'r cyd-destun presennol pan mae hi'n anodd dod o hyd i gyllid i gefnogi plant unigol, ac os yw'r

feithrinfa yn barod yn cynnig gofal i blant ag anghenion o'u poced eu hunain, gall fod yn heriol iawn i leoliadau gallu derbyn a chefnogi pob plentyn.

Dywedodd rhiant arall ei bod wedi gorfod rhoi'r gorau i'w gwaith oherwydd nad oedd cyllid ar gael i'w phlentyn ag anghenion dwys i fynychu gofal cofleidol ar safle'r ysgol erbyn hyn:

'As a single mum I am unable to work due to lack of suitable child care..I have found the younger my daughter was the easier her needs were met (up to 3 years) now I cannot work because there isn't suitable childcare or anywhere that offers wrap around care for her school.'

Er bod ei merch yn cael y gefnogaeth angenrheidiol yn ystod oriau'r ysgol, roedd y rhiant yn chwilio am ofal am ddwy awr cyn neu ar ôl ysgol. Adroddodd y rhiant bod gorfod rhoi gorau i'w swydd am nad oedd gofal ar gael i'w merch yn y boreau (heblaw ei bod yn talu am y gofal ei hun) wedi bod yn ergyd ddwbl – yn ariannol ond hefyd ar ei iechyd meddwl.

O'r ymatebion a gafwyd i'r holiadur, gellir dweud fod y wybodaeth sydd ar gael i deuluoedd yn amrywio drwy Gymru gyfan. Dyma'r gofynion a ddaeth i'r amlwg o'r holiadur:

- Dylai ysgolion gynnig mwy o wybodaeth i leoliadau nas cynhelir a rhieni pan fo rhieni yn ystyried dewisiadau a'r cam nesaf i'r plentyn
- Dylai ysgolion gryfhau'r pontio rhwng y feithrinfa a'r ysgol
- Bod gwybodaeth ar gael yn hawdd heb orfod chwilio'n galed amdano
- Mwy o ymweliadau gan ymwelwyr iechyd i deuluoedd â phlant anabl.

Mae'n amlwg fod tipyn i'w wneud i wella profiad plant anabl a niwrowahanol a'u rhieni/gofalwyr o ofal plant ac addysg gynnar, ac mae Mudiad Meithrin yn awyddus i fynd i'r afael â'r rhain ar y cyd ag Awdurdodau Lleol a Llywodraeth Cymru. Dengys yr adran nesaf fod gwraidd llawer o'r profiadau mewn ffactorau sydd tu hwnt i reolaeth arweinwyr lleoliadau meithrin.

Adran 2: Rhwystrau sy'n atal darparwyr gofal plant rhag cynnig darpariaeth hygyrch

Mae Mudiad Meithrin yn casglu data am y niferoedd o blant ag ADY mewn Cylchoedd Meithrin yn flynyddol, ynghyd â'r trosglwyddiad o blant ag ADY i addysg Gymraeg. Mae'r ganran genedlaethol o blant ag ADY yn cymharu'n dda a'r ganran o blant ag ADY mewn ysgolion yn yr un flwyddyn yn ôl data a gymerwyd o Gyfrifiad Ysgolion Blynyddol ar Lefel Disgyblion (CYBLD).³

³ [Cyfrifiad Ysgolion Blynyddol ar Lefel Disgyblion \(CYBLD\) \(llyw.cymru\)](#)

Blwyddyn	Anghenion ADY yn mynychu Cylchoedd Meithrin	Anghenion ADY gyda Datganiad (% o'r holl ddisgyblion Cymru)	Anghenion ADY gyda Datganiad (% o'r sector cyfrwng Cymraeg)	Anghenion ADY gyda Datganiad (% o'r sector cyfrwng Saesneg)
2021-22	1.75	1.96	1.15	2.20

Er bod y gymhariaeth yma'n newyddion da o ran cynrychiolaeth plant ag ADY mewn Cylchoedd Meithrin, gwyddom fod amrywiaeth mawr o ran lefel dwyster anghenion y plant o fewn y data a gasglwyd gan Gylchoedd Meithrin, lle bo'r data o'r ysgolion yn cofnodi os oes gan blentyn ddatganiad sy'n ffon fesur llawer mwy pendant.

Mae canlyniadau holiadur Datganiad Hunanasesu'r Gwasanaeth (SASS) gan Arolygaeth Gofal Cymru⁴ yn cynnwys ymatebion gan amrywiaeth o leoliadau gofal plant: gofal dydd, gofal sesiynol, (rhain yn debygol o fod dan 5 oed) gwarchodwyr plant a chlybiau (amrywiaeth o oedrannau). Mae Cylchoedd Meithrin ac aelodau Mudiad Meithrin yn debygol o fod wedi eu cyfrif dan gategori gofal dydd neu ofal sesiynol. Yn 2023, roedd llai o leoliadau wedi ymateb ond roedd nifer y plant ag ADY wedi cynyddu yn ôl yr ymatebion, er na wyddom sut roedd y lleoliad yn mesur hynny (e.e. a oedd y plentyn wedi ei adnabod ag ADY gan yr awdurdod lleol).

Blwyddyn	Cyfanswm yr ymatebion i SASS gan leoliadau unigol	Cyfanswm y plant (o bob oed) a gafodd eu hadnabod yn ffurfiol fel plentyn ag ADY neu anabledd
2020	3113	4062
2021	3010	3921
2023	2787	4312

Er bod angen mwy o wybodaeth i ddeall y data yma'n llawn (a'i dorri i lawr fesul awdurdod lleol), ymddengys ar yr wyneb bod cynnydd sylweddol yn y nifer o blant ag ADY mewn lleoliadau gofal plant pob oed, sy'n cyd-fynd â chanfyddiad ymarferwyr eu bod yn teimlo bod cynnydd yn y nifer o blant ag anghenion amrywiol sy'n mynychu cylchoedd. Mae'n aneglur a yw'r cynnydd sydyn hwn yn ganlyniad i gyflwyno'r Cod ADY newydd ym Medi 2021.

⁴ [Datganiad Hunanasesu'r Gwasanaeth \(SASS\) | Arolygiaeth Gofal Cymru](#)

Stori wahanol a geir yng Nghyfrifiad Ysgolion Blynyddol ar Lefel Disgyblion (CYBLD), sef cwmp sydyn yn y nifer a'r ganran o blant sydd wedi eu hadnabod ag ADY mewn ysgolion (heb gynnwys oed meithrin a derbyn).

	Cymru	Cymru	Cymraeg	Cymraeg	Saesneg	Saesneg
Blwyddyn	Holl Ddisgyblion Anghenion ADY (nifer)	Holl Ddisgyblion Anghenion ADY (% o'r cyfan)	Holl Ddisgyblion Anghenion ADY (nifer)	Holl Ddisgyblion Anghenion ADY (% o'r cyfan)	Holl Ddisgyblion Anghenion ADY (nifer)	Holl Ddisgyblion Anghenion ADY (% o'r cyfan)
2021-22	69,100	14.86	15,670	14.33	53,430	15.02
2020-21	87,360	18.64	19,155	17.39	68,205	19.02
2019-20	92,305	19.92	19,935	18.35	72,370	20.40
2018-19	98,875	21.37	21,465	19.93	77,410	21.80

Noder fod y ganran o blant sydd â Datganiad ADY wedi aros yr un fath, er bod y niferoedd a'r ganran o blant a ystyrir fod ganddynt ADY wedi gostwng. Mae'n debygol fod y gostyngiad yn ymwneud â throsglwyddo i'r system ADY newydd a ddaeth i rym ym Medi 2021. Gan fod y ffigurau wedi bod yn gyson dros y blynyddoedd er y nodir gostyngiad graddol, cwestiynir felly beth sydd i gyfrif am y gostyngiad sydyn. Nid yw'n ymddangos fod y swm gostyngiad yn ymddangos fel nifer sydd wedi derbyn Cynllun Datblygu Unigol dan y drefn newydd yn 2021-22 chwaith. Byddwn yn parhau i graffu ar y ffigurau hyn ac unrhyw newidiadau arwyddocaol. Pwysleisiwn fod cofnodi plant sy'n cael eu monitro neu eu targedu, ac am beth, yn holl bwysig er mwyn gallu cynllunio gwasanaeth i'r dyfodol. Mae hyn yn arbennig o wir yn y blynyddoedd cynnar pan nifer o blant yn cael darpariaeth wedi ei dargedu ac efallai na fyddant yn derbyn CDU tan eu bod mewn lleoliad a gynhelir (neu bydd ymyrraeth gynnar mewn lleoliad nas cynhelir wedi cefnogi'r plentyn i ddatblygu a rhwystro unrhyw anghenion rhag gwaethygu). Heb y data yma, bydd gwybodaeth am batrymau a niferoedd o flwyddyn i flwyddyn ddim ar gael er mwyn cael gwell dealltwriaeth sut i gefnogi plant, eu teuluoedd a'r lleoliad maent yn ei fynychu. Mae angen gwell dealltwriaeth o'r data er mwyn i awdurdodau lleol a'r sector allu gwella eu cynllunio a'u cefnogaeth ar gyfer lleoliadau. Nid yw'r data hwn yn cyd-fynd a'r niferoedd sydd ar gynnydd yn nychweliad SASS yn 2023, sef yr unig set data Cymru gyfan sydd ar gael ar gyfer y sector gofal plant, chwarae a dysgu sylfaen, a byddai gwell gwybodaeth am y sefyllfa yn ystod 0-5 oed yn cyd-fynd â'r dyhead yn Neddf Anghenion Dysgu Ychwanegol i weld ymyrraeth buan yn cael ei normaleiddio.

Bydd gwell gwybodaeth yn helpu i fynd i'r afael â'r prif ffactorau sy'n effeithio gallu lleoliadau meithrin nas cynhelir i gynnig mynediad teg i ofal plant ac addysg i blant anabl a niwrowahanol – trafodir y prif ffactorau dan is-benawdau isod sy'n seiliedig ar ymatebion ymarferwyr Cylchoedd Meithrin a staff cefnogi Mudiad Meithrin i holiadur a anfonwyd atynt am eu barn.

Ateb anghenion y plentyn

Noda Safon 4 o'r Safonau Gofynnol Cenedlaethol ar gyfer Gofal Plant a Reoleiddir: 'Y cynllunnir ac y darperir ar gyfer anghenion unigol pob plentyn, gan gynnwys plant ag anableddau neu anghenion ychwanegol (gan gynnwys anghenion dysgu ychwanegol).'⁵

Un o'r pryderon mawr a gyfathrebwyd gan ymarferwyr a staff Mudiad Meithrin oedd nad oedd modd i'r lleoliad gyfarfod ag anghenion y plentyn anabl neu niwrowahanol yn eu gofal ym mhob achos. Deallant fod cyfrifoldeb arnynt i dderbyn plentyn a pheidio gwahaniaethu ar sail anabledd neu anghenion eraill, ond o bryd i'w gilydd bydd cylchoedd yn teimlo na allant gyfarfod anghenion y plentyn am amryw o resymau. Er enghraifft, os oes materion ymddygiad gan blentyn bydd angen i un ymarferydd gadw llygad a diogelu'r plentyn ond effaith hyn yw bod ymyrraeth i gymarebau staff sydd i oruchwylio gweddill y plant yn y lleoliad. Nid yn unig mae hyn yn fater o ddiogelu i bob un yn y lleoliad, ond gall y lleoliad fod yn torri safonau gofynnol AGC ynghylch cymarebau gofal. Gall fod yn sefyllfa rwystredig iawn i ymarferwyr heb gefnogaeth ac arweiniad ynghyd â phryder ynghylch torri rheolau a pheryglu diogelwch plant eraill.

Wrth gwrs, mae pob plentyn yn wahanol a bydd ateb anghenion bob plentyn yn unigryw. Cytunwn fod angen edrych ar ba gefnogaeth sydd angen ar y lleoliad ac edrych ar weithredu cynhwysiant drwy gynnig cyllid Dwylo Ychwanegol yn hytrach na 1-1, yn enwedig pan mae mwy nag un plentyn yn cael cymorth mewn lleoliad; gall y strategaeth hon helpu i baratoi'r plentyn ar gyfer mynychu addysg heb ddwylo ychwanegol. Gall fod tuedd hanesyddol gan ymarferwyr i droi yn syth i ddweud bod angen cyllid Dwylo Ychwanegol cyn ystyried beth yw anghenion y plentyn a sut bydd modd ei gynnwys a'i gefnogi orau yn y lleoliad. Fodd bynnag, deallwn hefyd fod profiad o beidio â derbyn help neu arweiniad ynghylch sut i gefnogi plentyn anabl neu niwrowahanol, diffyg cyllid ar gael neu fethiant i recriwtio yn arwain at bryder ac ymateb sy'n ymddangos yn negyddol i rieni/gofalwyr.

Dywedodd un ymarferydd:

⁵ [Y Safonau Gofynnol Cenedlaethol ar gyfer Gofal Plant a Reoleiddir \(llyw.cymru\)](#)

'Mae angen cefnogaeth yn sydyn i plentyn sydd wedi ei dargedu (o fewn y ddarpariaeth gyffredinol) gan fod un aelod o staff yn colli rhan o'r cymarebau yn gorfod edrych ar ôl y plentyn.'

Mae gorfod aros am geisiadau am gyllid yn rhwystr i leoliadau meithrin i roi mynediad teg, ac yn un o'r ffactorau oedd yn rwystredig i'r rhieni hefyd wrth iddynt aros am le i'w plentyn.

Cyllid

Adroddodd ymarferwyr a staff cefnogol nad oes cefnogaeth ariannol ar gael i blant anabl neu niwrowahanol o dan 2 oed sydd am fynychu gofal plant.

Mae cyllid ar gyfer dwylo ychwanegol yn fwy tebygol o fod ar gael ar gyfer plant sy'n gymwys dan y Cynnig Gofal Plant. Y broblem yma yw bod y Cynnig Gofal Plant yn cael ei gynnig ar sail cymhwysedd y rhieni/gofalwyr, nid y plentyn. Bydd hyn yn eithrio plant anabl a niwrowahanol rhag cael mynediad teg i ofal plant ac addysg, pan o bosib mai cyfleon chwarae a rhyngweithio â phobl a phlant yw un o'r ymyraethau fyddai'n gwahaniaeth go iawn i'r plentyn hwnnw.

Mae'r bwlch ariannu yn gwahaniaethu yn erbyn plant ag ADY ar hyn o bryd. Derbyniom dystiolaeth gan therapydd iaith a lleferydd yn ddiweddar a oedd yn ymweld â phlentyn a oedd ag oedi o ran datblygiad iaith. Yn ei barn hi, ni fyddai'n cael ei adnabod fel plentyn ag ADY gan yr awdurdod lleol, ond credai ei fod angen ymyrraeth gynnar i gefnogi ei ddatblygiad ieithyddol. Nid oedd y plentyn yn byw mewn ardal Dechrau'n Deg, ac nid oedd ei deulu mewn sefyllfa i dalu am le mewn lleoliad gofal plant na'r drafnidiaeth i gyrraedd y Cylch Meithrin agosaf. Ym marn broffesiynol y therapydd, byddai help ariannol i'r plentyn allu mynychu Cylch Meithrin neu feithrinfa (dan oed cymwys i'r Cynnig Gofal Plant) yn ymyrraeth effeithiol er mwyn ei annog i ddefnyddio iaith a datblygu ei sgiliau cyfathrebu wrth chwarae. Mae hyn yn enghraifft o'r angen i ailystyried cymhwysedd ar sail angen y plentyn, yn hytrach na chymhwysedd y rhieni i dderbyn y Cynnig Gofal Plant, ac eto'n tanlinellu mor allweddol yw ymyrraeth gynnar a'r rôl greiddiol mae lleoliadau gofal plant ac addysg yn ei wneud i atal anawsterau i waethygu neu ddatblygu'n anabledd. Credwn fod gwaith i'w wneud i hyrwyddo a rhoi statws i'r gwaith mae ymarferwyr gofal plant ac addysg yn ei wneud i hwyluso ymyraethau i gefnogi plant yn gynnar.

Disgrifiodd un ymarferydd y tensiwn o eisiau derbyn plentyn anabl neu niwrowahanol, ond nad oedd y gefnogaeth ar gael i'r lleoliad oherwydd nad oedd y plentyn yn gymwys i dderbyn y Cynllun Gofal Plant:

'Os oes plentyn ddim yn derbyn y cynnig gofal plant yn anffodus does dim cymorth i'r plant yma. Dwi'n deall efallai nad oes rhaid i nhw fynychu ond os ydi gwasanaethau cymdeithasol yn cysylltu a gofyn i ni gymryd y plant yma, neu os ydi rhieni yn gofyn i ni gymryd nhw er mwyn i nhw gael ychydig bach o seibiant mae o'n gyfrifoldeb arna ni i sicrhau bod pob plentyn yn cael ei drin yn gynhwysol'.

Ychwanegodd yr Arweinydd Cylch yma ei bod wedi talu am staff ychwanegol o goffrau'r cylch pan wrthodwyd eu cais am gyllid, a bod y Cylch Meithrin wedi prynu adnoddau arbennig i ateb anghenion y plentyn.

Fe wnaeth sawl ymarferydd ddweud bod gallu'r lleoliad i gefnogi plentyn unigol yn dibynnu'n rhy aml ar sefyllfa ariannol y feithrinfa neu'r cylch:

'In our case we do have money but if some nurseries dont then some children with ALN could be excluded due to lack of funding and not being a part of the 20 hours free childcare'.

Nododd rhai nad oes help cyllidol ar gael er mwyn galluogi plentyn anabl neu niwrowahanol sydd angen cefnogaeth i fynychu darpariaeth cofleidiol.

Roedd recriwtio staff yn fater a adnabuwyd gan bron bob un o staff cefnogi Mudiad Meithrin fel ffactor oedd yn rhwystro lleoliadau rhag cynnig mynediad teg i blant anabl a niwrowahanol. Bu'n gyfnod heriol o ran recriwtio staff i weithio mewn lleoliadau gofal plant ac addysg, mae hynny'n hyd yn oed yn fwy o her os yw'r unig gyllid ar gael dim ond ar gyfer dwylo ychwanegol am ychydig oriau'r dydd:

'We struggled to fulfill 1;1 position as it was only 2 hours per day.'

Hyd yn oed os llwyddir i recriwtio, roedd teimlad ymhlith yr ymatebwyr fod prinder staff addas ag arbenigedd:

'Rydym yn gwneud popeth o fewn ein gallu i ofalu fod pob plentyn yn cael yr un gofal, weithiau byddwn yn gweld hyn yn heriol am fod cael cymorth un i un i blentyn ag anghenion yn gallu bod yn anodd, dim arbenigedd gan staff llanw a hefyd adnoddau yn brin'.

Cynigiodd un ymarferydd ddatrysiad er mwyn ymateb i'r diffyg arbenigedd a'r her recriwtio yn lleol:

'Efallai byddai banc o staff a chymhwyster a phrofiad i gynnig y gofal gorau i blant ADY yn fuddiol, dim pawb sydd a'r sgiliau i ymdopi gyda'r heriau.'

Er y dylid cydnabod mai'r rheswm pam fod cyflenwad staff banc yn aml yn broblemus yw oherwydd fod yr union staff yn cael cynnig swyddi sydd i bob pwrpas yn barhaol (cymaint yw'r galw).

Cyngor Proffesiynol

Dywed ymarferwyr nad oes digon o gyngor arbenigol ar gael er mwyn eu harfogi i wybod sut orau i gefnogi plentyn anabl neu niwrowahanol. Dywedant fod angen arbenigwyr i ymweld â'r lleoliadau a rhoi cyngor, arweiniad, a syniadau am weithgareddau ac adnoddau addas.

Adroddodd un Cylch Meithrin bod plentyn â diffyg datblygiad lleferydd, iaith a chyfathrebu wedi ei adnabod fel plentyn ag ADY gan yr Awdurdod Lleol. Er bod ganddo CDU sy'n rhestru'r ddarpariaeth ddysgu ychwanegol, roedd arweinydd y Cylch Meithrin yn dweud nad oedd neb wedi ymweld â'r Cylch i gynnig arweiniad ac awgrymiadau ynghylch ymyraethau i'w treialu yn y cylch. Mae'r ymarferwyr wedi dod i adnabod y plentyn a magu perthynas ag ef, ond teimlant nad ydynt wedi cael arweiniad mwy arbenigol i allu ei gefnogi yn y ffordd fwyaf addas.

Nid oes disgwyl bod yr arbenigedd hwn yn y Cylch, ac mae'r ymarferwyr yn ymwybodol iawn bod unigolion proffesiynol, fel therapyddion lleferydd, iaith a chyfathrebu, yn brysur ac yn ei chael hi'n anodd i weld pob plentyn. O ystyried bod ymyrraeth gynnar yn cael ei bwysleisio fel strategaeth bwysig i rwystro unrhyw anghenion neu anawsterau rhag datblygu, rhaid felly sicrhau fod y cyngor a'r arweiniad cywir yn cael ei roi i'r ymarferwyr sy'n ymdrin â'r plentyn o ddydd i ddydd.

Rydym yn cefnogi cynlluniau Llywodraeth Cymru i fynd i roi pwyslais traws bolisiol ar leferydd, iaith a chyfathrebu a'r bwriad i uwchsgilio'r gweithlu drwy'r *Llwybr hyfforddi ymarferwyr Lleferydd, Iaith a Chyfathrebu Cymru Gyfan 0 i 4 blwydd 11 mis*⁶; fe wnaeth Mudiad Meithrin gynnal cwrs sy'n cyfateb i lefel craidd o sgiliau a ddisgwylir i bob ymarferydd blynyddoedd cynnar ei gael. O'r ymatebion a gasglwyd gan ymarferwyr, a'r pwyslais penodol ar arweiniad am faterion yn ymwneud â'r maes hwn, nid yw'n eglur a yw'r hyfforddiant ar gael i ymarferwyr yn lleol ac os yw ar gael trwy gyfrwng y Gymraeg sy'n hanfodol ar gyfer gweithlu Cylchoedd Meithrin a meithrinfeydd cyfrwng Cymraeg a dwyieithog.

Hyfforddiant ac Adnoddau

Roedd cytundeb ymysg ymatebion bod angen amrywiaeth o hyfforddiant ar wahanol agweddau a lefelau o anghenion dysgu ychwanegol. O'r ymatebion, mae'n amlwg fod cylchoedd yn addasu'r ddarpariaeth gyffredinol er mwyn ymateb i anghenion plant unigol; e.e. roedd llawer o sôn am greu ardaloedd

⁶ [Siarad gyda fi: adnodd llwybr hyfforddiant Lleferydd, iaith a Chyfathrebu Cymru Gyfan | LLYW.CYMRU](#)

ymdawelu/synhwyraidd, addasu amseroedd fel bod i greu amseroedd tawelach yn y lleoliad. Roedd parodrwydd i fuddsoddi mewn adnoddau a threialu adnoddau newydd:

'Last year I had four children with IDPs but I had to buy new resources like a sensory tent, etc., so I think it would be useful for some funding towards resources. Also staff training - we have all been on a Makaton course...I think courses on behaviour, autism and ADHD would be useful as well.'

Er bod parodrwydd i wneud addasiadau gofynnol i ateb anghenion pob plentyn unigol, gall costau sydd ynghlwm â hyn fod yn anodd i gylchoedd sydd dan bwysau ariannol yn barod:

'We had to replace everything that had magnets in it, which is hard in our setting without much funds'.

Nododd rhai ymarferwyr fod angen mwy o ganllawiau ynghylch darparu ar gyfer plant ag ADY yng nghyd-destun disgwyliadau 'Trefniadau asesu ar gyfer lleoliadau meithrin a ariennir nas cynhelir'. Adroddodd un ymarferydd nad oedd modd gosod yr adnoddau i gyd i fod ar gael i blant a chymell chwarae rhydd a chwarae wedi ei arwain gan y plentyn, gan fod risg uchel i rai plant ag anghenion penodol os ydynt yn gafael mewn siswrn neu fwyta clai neu baent.

Dylid cynnig canllawiau i ymarferwyr ynghylch trefniadau asesu ar gyfer plentyn ag anghenion neu anawsterau, er mwyn eu sicrhau eu bod yn asesu mewn ffordd sy'n addas i'r plentyn.

Lleoliadau na chânt eu hariannu i ddarparu addysg

Dywedodd rhai lleoliadau meithrin nas ariennir nas cynhelir eu bod yn teimlo nad yw'r un cyfle iddyn nhw dderbyn hyfforddiant gan yr awdurdod lleol gan bod y cynnig yn agored ar gyfer lleoliadau sy'n cael eu hariannu i ddarparu addysg yn unig:

'Er ein bod ni yn cynnig gofal cofleidiol, nid ydym yn cael cynnig mynd ar gyrsiau ADY gan yr awdurdod lleol gan nad ydym yn darparu Dechrau'n Deg nac addysg. Dylai bod cefnogaeth ar gyfer PAWB sydd yn gweithio a gwyllo ar ôl plant ac hefyd bod ein clwb ni yn cael gwytodaeth os gan blentyn ADY neu CDU / proffiliau un dudalen ac ati.'

Adrodd yr un ymarferydd bod diffyg rhannu gwytodaeth am blentyn unigol wedi arwain at ddryswch ac anghysondeb yn y ddarpariaeth ar gyfer y plentyn hwnnw, gan ei fod yn mynychu ysgol yn ogystal; er bod y plentyn yn derbyn cefnogaeth gwasanaethau cymdeithasol oherwydd ei anghenion dwys ac yn

mynychu lleoliad meithrin arall yn ogystal, teimlai'r ymarferydd nad oedd cydweithio digonol rhwng pawb er lles y plentyn.

Mae'r adran hon wedi craffu ar y prif faterion sy'n achosi pryder i leoliadau wrth geisio cynnig mynediad teg i blant anabl a niwrowahanol. Bydd y prif alwadau o'r adran hon yn cael eu rhestru yn Adran 5.

Adran 3: Cod Anghenion Dysgu Ychwanegol (ADY)

'Mae rôl gan ddarparwr addysg feithrin nas cynhelir a gyllidir gan awdurdodau lleol, o ran cefnogi awdurdodau lleol i adnabod ADY ac o ran helpu awdurdodau lleol i gyflawni eu rhwymedigaethau statudol. (1.85 Cod ADY 2021).'⁷

Dyma'r ddyletswydd sydd wedi ei roi i ddarparwyr lleoliadau meithrin dan yn Cod ADY cyfredol. O'r ymatebion a ddaeth i law drwy'r holiadur, gellir casglu bod lefel dealltwriaeth ymarferwyr yn anghyson ar draws Cymru. Pan gyhoeddwyd y Cod, gofynnodd Cwllwm i Lywodraeth Cymru am ganllawiau neu negeseuon cliriach ynghylch sut disgwylir i ddarparwyr gefnogi'r awdurdodau lleol – sut fyddai hynny'n edrych? Y pryder oedd y byddai pob awdurdod lleol yn cynnig ffyrdd gwahanol, yn hytrach na bod na gysondeb ar draws Cymru. Clywyd am nifer o awdurdodau lleol yn camarwain lleoliadau meithrin gyda negeseuon sy'n groes i'r Cod; e.e. bod disgwyl i ymarferwyr greu Cynllun Datblygu Unigol, i drefnu cyfarfodydd aml-asantiaeth, neu fynychu cyrsiau manwl sydd tu hwnt i'r dyletswydd a osodir arnynt yn y Cod.

Bu ymgais i fynd i'r afael â'r negeseuon cymysg drwy lunio blog ar wefan Cwllwm⁸ - testun a gafodd ei gymeradwyo gan Lywodraeth Cymru. Nid ydym yn credu fod hyn yn ddigonol bellach, ac felly dylai'r Llywodraeth rhoi enghreifftiau pendant o'r hyn a ddisgwylir i ddarparwyr ei wneud o dan y ddyletswydd a osodir yn y Cod ADY. Byddai canllawiau mwy pendant yn gymorth i ddarparwyr ddeall beth a ddisgwylir ganddynt, ynghyd â chysondeb ar draws Cymru, ac yn gymorth i ddeall beth a ystyrir yn arfer dda i ddarparwyr.

Un o brif amcanion y Cod ADY presennol yw hwyluso ymyrraeth gynnar, ond er mwyn gwneud hynny'n llwyddiannus mae angen gwneud yn sicr bod y gefnogaeth gywir ar gael i'r plentyn yn y lleoliad meithrin. Mae'n glir o'r ymatebion a gawsom wrth ymarferwyr nad ydynt yn credu fod ganddynt yr arfau priodol i ateb anghenion y plentyn, boed hynny'n gyllid er mwyn cynnig

⁷ [Y Cod Anghenion Dysgu Ychwanegol | LLYW.CYMRU](#)

⁸ [Ddeddf Anghenion Dysgu Ychwanegol \(ADY\) a'r Cod ADY | Cwllwm](#)

mwy o gefnogaeth yn y ddarpariaeth a sicrhau fod y cymarebau'n gywir neu'n gyngor arbenigol ac hyfforddiant er mwyn deall sut i gefnogi'r plentyn unigol. Digwydd hyn mewn cyd-destun o bwysau ariannol mawr ar leoliadau meithrin ac argyfwng o ran recriwtio staff – yn enwedig staff â phrofiad o gefnogi plant ag ADY – ac felly gellir deall y pwysau sydd ar ymarferwyr i geisio ateb anghenion plentyn dan amodau heriol iawn.

Adran 4: Cefnogaeth trwy gyfrwng y Gymraeg

Mae data Cyfrifiad Ysgolion Blynyddol ar Lefel Disgyblion (CYBLD) yn rhoi darlun o'r niferoedd o ddisgyblion ysgol sydd ag ADY.⁹

Fe ddefnyddiom ddata am y niferoedd o ddisgyblion mewn categorïau iaith ysgolion (gan rannu'r niferoedd o ddisgyblion mewn ysgolion dwyieithog neu dwy ffrwd yn ddwy) er mwyn cael amcangyfrif o nifer y disgyblion yn sector Gymraeg a nifer y disgyblion yn y sector Saesneg. Drwy wneud hyn, roedd modd cyfrifo'r canran o blant yn y sector Gymraeg a Saesneg a'r holl ddisgyblion sydd ag ADY yn 2021-22:

Holl ddisgyblion ADY % o'r holl ddisgyblion	Holl ddisgyblion ADY % o'r sector cyfrwng Cymraeg	Holl ddisgyblion ADY % o'r sector cyfrwng Saesneg
14.85	15.90	14.59

Er mai amcangyfrif yw'r rhif hwn, mae dda gweld bod y ganran o blant ag ADY mewn ysgolion cyfrwng Cymraeg ac yn derbyn mwyafrif eu haddysg trwy gyfrwng y Gymraeg yn agos i'r ganran o ddisgyblion ADY sy'n derbyn addysg cyfrwng Saesneg, a'r ganran o holl disgyblion Cymru sydd ag ADY. Felly yn ôl yr amcangyfrif hwn, fe ymddengys bod mynediad teg i blant ag ADY mewn addysg Gymraeg.

Wrth graffu ar y canrannau ar gyfer rhai awdurdodau lleol, sylwir ar mwy o fwch rhwng y ganran o ddisgyblion ag ADY mewn addysg cyfrwng Cymraeg a'r rheini sydd mewn addysg cyfrwng Saesneg:

⁹ [Cyfrifiad Ysgolion Blynyddol ar Lefel Disgyblion \(CYBLD\) \(llyw.cymru\)](#)

	Holl ddisgyblion ADY % o'r holl ddisgyblion	Holl ddisgyblion ADY % o'r sector cyfrwng Cymraeg	Holl ddisgyblion ADY % o'r sector cyfrwng Saesneg
Castell Nedd Port Talbot	19.19	11.86	20.66
Penybont ar Ogwr	8.25	3.46	8.65
Bro Morgannwg	10.44	5.66	11.19

O'r hyn y gallwn ei weld o'r data cyhoeddus, mae'n edrych fel pe bai bwloch yn y siroedd hyn ac o bosib bod angen ymchwil pellach i weld a yw'r bwloch yn bodoli a pam.

Mae Mudiad Meithrin yn croesawu papur diweddar Comisiynydd y Gymraeg a Chomisiynydd Plant Cymru sy'n pwysleisio'r angen i adolygu a mynd i'r afael a'r diffyg darpariaeth ADY cyfrwng Cymraeg.¹⁰ Cytunwn fod angen adolygiad llawn o'r ddarpariaeth ADY bresennol a bod y wybodaeth hynny yn cael ei ddefnyddio i ddiweddarau cynlluniau strategol y Gymraeg yr awdurdodau lleol. Croesawn y Gweithgor newydd a fydd yn craffu ar y sefyllfa bresennol ac yn blaenoriaethu gwaith sydd angen ei wneud er mwyn sicrhau tegwch i blant sydd angen y ddarpariaeth trwy gyfrwng y Gymraeg.

Cefnogwn hefyd yr alwad am ddatblygu cynigion ar drefniadau cydweithio rhwng awdurdodau lleol. Un o'r heriau o ran darpariaeth Gymraeg yn y blynyddoedd cynnar yw nad oes digon o arbenigwyr iechyd sy'n siarad Cymraeg, sef un o wendidau darpariaeth Gymraeg ym maes anabledau a niwrowahaniaeth yn gyffredinol. Caiff hyn effaith uniongyrchol ar ddewisiadau rhieni a gofalwyr:

'Maen nhw'n cael ei denu i ofal plant Saesneg gan fod mwy o arbenigaeth ar gael (gan fod mwy o ddarparwyr). Dydy llefydd sydd yn arbenigo ddim fel arfer ar gael trwy gyfrwng y Gymraeg.'

Enwyd therapyddion lleferydd, iaith a chyfathrebu fel enghraifft benodol o grŵp proffesiynol lle mae prinder defnyddwyr y Gymraeg:

'Mae llawer dal yn cael y cyngor na all plentyn a anghenion ymdopi hefo dwy iaith! prinder gweithwyr proffesiynol ee iaith a lleferydd sydd yn gallu gweithio drwy'r Gymraeg.'

¹⁰ [Comisiynwyr yn uno i alw am well darpariaeth anghenion dysgu drwy'r Gymraeg \(comisiynyddygyymraeg.cymru\)](http://comisiynwyr.uno.i.alw.am.well.darpariaeth.anghenion.dysgu.drwy.r.Gymraeg.comisiynyddygyymraeg.cymru)

Credwn fod gwaith i'w wneud o hyd i ddangos i rhieni a gofalwyr ynghyd a'r sector iechyd fod plant ag ADY yn gallu fynnu mewn addysg cyfrwng Cymraeg.

Adran 5: Prif alwadau i sicrhau mynediad teg i ofal plant ac addysg

Galwn ar Lywodraeth Cymru i:

- Sicrhau cymorth cyllidol ar gael i ddarparwyr gofal plant ac addysg yn seiliedig ar angen y plentyn a gallu'r lleoliad i ateb yr angen hwnnw.
- Sicrhau fod awdurdodau lleol yn corlannu arian i gefnogi plant anabl a niwrowahanol i gael mynediad teg i ofal plant ac addysg yn ystod gwyliau ysgol a gofal cofleidiol.
- Canllawiau clir o'r disgwyliadau sydd ar ddarparwyr gofal plant a gyllidir o dan Cod ADY presennol.
- Bod y Swyddogion Arweiniol ADY Blynnyddoedd Cynnar yn sicrhau fod arbenigwyr yn darparu cyngor ac arweiniad i leoliadau meithrin er mwyn gwella eu dealltwriaeth ynghylch sut i gefnogi plentyn.
- Buddsoddi mewn uwchsgilio cyfran o'r gweithlu gofal plant i allu cefnogi plant anabl a niwrowahanol a chodi statws y rôl gall ymarferwyr gofal plant ei wneud i helpu ymyrraeth gynnar yn unol â'r Cod ADY.
- Hyrwyddo manteision addysg Gymraeg i deuluoedd plant anabl a niwrowahanol yn ogystal â'r sector iechyd.
- Adolygu'r ddarpariaeth o feithrinfeydd cyfrwng Cymraeg ar gyfer plant ag Awtistiaeth.